

⑥ Escolarització als ensenyaments postobligatoris

En els apartats anteriors d'aquest bloc de l'informe hem tingut oportunitat de constatar les baixes taxes de graduació en ensenyament obligatori i uns resultats educatius molt inferiors al que podria esperar-se tenint en compte el nivell de desenvolupament de Catalunya. No és estrany, doncs, que Catalunya presenti un dèficit significatiu en escolarització postobligatòria, un fet que, com han alertat diversos estudis, té conseqüències importants sobre la productivitat econòmica (Oliver, 2003; Cambra de Comerç de Barcelona, 2004) i sobre l'equitat d'accés a l'educació postobligatòria dels diferents grups socials (Calero i Bonal, 2003; Bonal *et al.*, 2005). En aquestes pàgines precisarem les característiques de l'escolarització postobligatòria a Catalunya i la seva distribució social.

La taula 1 recull, a partir de dades del cens del 2001, un conjunt d'indicadors sobre el perfil socioeconòmic i sociodemogràfic de la població de 17 anys escolaritzada en diverses etapes del sistema educatiu. En la línia del que hem observat en altres apartats, podem constatar una distribució desigual de les oportunitats educatives segons els grups socials de pertinença. Les diferències són evidents per qualsevol de les tres variables de creuament: condició socioeconòmica, nivell d'estudis i nacionalitat de l'estudiant. Les diferències en l'escolarització dels fills de directius i tècnics qualificats (categoritzats com a classes mitjanes professionals superiors) i els fills de les classes treballadores arriba a superar els 30 punts en ensenyament postobligatori. Així mateix, com ja vam poder observar a partir de les dades del cens de 1991 (Calero i Bonal, 1999),

la formació professional continua essent l'únic nivell educatiu amb una escolarització més elevada dels fills d'obriers que dels altres grups socials.

Les diferències en l'escolarització són encara més pronunciades si ens centrem en el capital cultural de la família. En efecte, el nivell d'estudis de la persona de referència continua jerarquitzant la probabilitat dels fills i les filles de continuar els estudis postobligatoris. Hi ha fins a 40 punts de diferència entre la taxa d'escolarització dels noies i les noies de 17 anys els pares dels quals tenen estudis superiors i la dels joves que resideixen en llars en les quals la persona de referència té estudis primaris o inferiors. També en aquest cas, la formació professional és l'opció de sortida per a aquest segon grup de joves, que accedeixen als cicles formatius de grau mitjà (CFGM) més que no pas els fills de famílies amb nivells d'estudis d'ensenyament secundari postobligatori o superior.

Finalment, també la nacionalitat espanyola o estrangera de l'alumne determina unes probabilitats molt desiguals de continuar els estudis. La taxa d'escolarització de l'alumnat estranger en ensenyament secundari postobligatori és extremadament baixa (31,8%), i aproximadament la meitat que la de l'alumnat autòcton (62,9%), una diferència que confirma unes desigualtats extremes en les oportunitats de continuar estudis.

La taula 1 confirma, en definitiva, el dèficit quantitatiu i d'equitat de l'escolarització postobligatòria, un dèficit que ens situa molt lluny de la convergència amb els països europeus del nostre entorn i que ha estat senyalat per la mateixa Comissió Europea i per l'OCDE com un dels endarreriments preocupants del nostre sistema educatiu.

Si ens fixem en l'escolarització per comunitats autònomes, segons la taula 2, podem constatar com, amb un 67,3% dels joves de 17 anys escolaritzats, Catalunya se situa per sota la mitjana espanyola en aquest indicador, molt per sota de comunitats autònomes com el País Basc o Madrid i en la mateixa línia que les comunitats autònomes amb menys atur juvenil, com Balears o la Comunitat Valenciana. La mirada per etapes educatives, però, ens permet fer algunes precisions interessants. En primer lloc, pot observar-se com la millor idoneïtat edat-estudis a Catalunya fa que siguin molt pocs

Taula 1.

Taxa d'escolarització dels joves de 17 anys, per perfil socioeconòmic i sociodemogràfic (2001)

Perfil socioeconòmic	Total		ESO		Ensenyaments postobligatoris		Batxillerat		CFGM	
	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Total	67,3	72,6	5,9	5,8	61,4	66,7	44,7	50,9	11,0	8,9
Condicció socioeconòmica de la persona de referència de la llar	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Classe empresarial	74,8	81,8	5,0	5,0	69,7	76,8	51,3	59,2	11,3	8,9
Classes mitjanes patrimonials (petits empresaris i comerciants)	69,0	75,1	6,2	5,8	62,8	69,3	44,2	51,4	12,6	10,3
Classes mitjanes professionals superiors (directius i tècnics qualificats)	87,7	90,3	5,0	4,6	82,8	85,7	66,0	69,5	7,9	5,7
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	75,1	79,7	5,5	5,5	69,6	74,2	51,8	57,9	11,6	9,1
Classes treballadores	58,3	64,5	6,6	6,5	51,7	58,0	35,2	42,5	12,4	10,5
Nacionalitat	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Nacionalitat estrangera	40,4	41,5	8,7	8,3	31,8	33,2	22,9	24,7	5,9	5,0
Nacionalitat espanyola	68,7	74,1	5,8	5,7	62,9	68,4	45,8	52,2	11,2	9,1
Nivell educatiu de persona de referència de la llar	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	50,3	56,8	7,2	7,3	43,1	49,5	29,2	35,7	10,5	9,2
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	65,1	71,4	5,5	5,5	59,6	65,9	41,5	49,1	13,1	10,8
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	77,7	81,8	5,6	5,4	72,1	76,4	53,4	59,2	11,5	8,7
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	88,5	90,4	4,8	4,6	83,7	85,8	66,8	69,6	7,6	5,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Taula 2.

Taxa neta d'escolarització dels joves de 17 anys, per comunitats autònomes (2001)

Comunitats autònomes	Total		ESO		Ensenyaments postobligatoris		Batxillerat		CFGM	
	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Catalunya	67,3	72,6	5,9	5,8	61,4	66,7	44,7	50,9	11,0	8,9
Espanya	71,4	76,7	10,6	10,0	60,7	66,7	47,2	53,5	8,1	6,9
Andalusia	64,6	70,4	10,0	9,7	54,5	60,6	42,0	47,7	8,0	7,6
Aragó	77,8	83,5	9,8	9,3	68,0	74,2	51,6	59,1	10,4	7,9
Astúries	83,0	87,4	13,2	11,8	69,8	75,6	56,6	63,5	6,6	4,4
Balears	61,2	65,8	10,7	10,9	50,5	54,9	38,4	43,0	7,2	5,9
Canàries	67,4	72,6	13,0	12,6	54,4	60,0	42,1	47,1	7,2	6,7
Cantàbria	79,2	84,6	12,0	11,3	67,2	73,2	52,2	58,7	9,5	7,7
Castella i Lleó	81,8	87,3	15,7	14,6	66,1	72,7	54,2	61,5	6,7	5,2
Castella - La Manxa	69,3	76,5	13,8	12,8	55,5	63,7	45,4	53,5	5,9	5,2
Comunitat Valenciana	66,2	72,5	8,3	7,8	57,8	64,7	42,9	49,5	9,5	8,7
Extremadura	69,9	77,6	14,0	13,4	55,9	64,2	45,2	53,1	6,5	5,9
Galícia	79,1	84,7	15,0	13,2	64,1	71,5	51,1	58,8	7,2	5,8
Madrid	77,9	81,8	11,3	10,7	66,6	71,2	55,1	59,8	5,4	4,6
Múrcia	66,6	73,1	12,3	12,5	54,3	60,5	43,4	49,6	6,2	5,5
Navarra	81,5	85,0	6,1	6,0	75,4	79,0	50,3	57,8	18,0	13,2
País Basc	87,0	90,2	9,8	8,5	77,2	81,6	59,4	66,1	9,4	5,9
La Rioja	73,3	80,7	8,3	8,1	65,0	72,6	48,9	57,3	10,0	8,0
Ceuta	66,1	66,4	16,5	15,7	49,6	50,7	40,1	40,7	5,0	4,9
Melilla	65,7	66,8	16,0	16,2	49,7	50,6	40,9	44,0	5,0	3,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

els joves de 17 anys escolaritzats a l'ESO, en comparació amb la mitjana estatal. Això explica que la taxa d'escolarització als 17 anys en ensenyaments postobligatoris (és a dir, comptant tant batxillerats com CFGM) sigui lleugerament superior a Catalunya que al conjunt de l'Estat. Malgrat tot, Catalunya continua presentant xifres molt inferiors a les observades en comunitats autònomes com el País Basc, Navarra o Madrid. La taxa

d'escolarització específica al batxillerat torna a ser inferior a Catalunya que a la resta de l'Estat, mentre que la formació professional és una opció més triada a Catalunya. La taula permet observar també com a totes les comunitats autònomes l'escolarització femenina és superior a la masculina, i ho és en tots els nivells educatius amb l'excepció de la formació professional, un tipus d'estudi on la preponderància de les especialitats d'oferta "masculines" manté l'escolarització dels nois per damunt de la de les noies.

La taula 3, elaborada a partir de dades d'alumnat facilitades pel Departament d'Educació per al curs 2003-2004, ens proporciona informació sobre l'escolarització en els estudis postobligatoris, i posa de manifest, un cop més, les diferències per sexe i nacionalitat comentades en els anteriors apartats. Com s'observa amb els índexs de normalització,¹ l'accés de la població estrangera a qualsevol dels cicles d'educació postobligatòria està lluny, encara, de normalitzar-se. En menor proporció, també s'observen dèficits de normalització quant al sexe: l'alumnat de batxillerat està lleugerament feminitzat, mentre que el de CFGM està lleugerament masculinitzat (el major pes en valors absoluts de l'alumnat de batxillerat explica, com s'ha vist en la taula 2, que la taxa d'escolarització entre les dones sigui més elevada que entre els homes).

La taula 4, d'altra banda, permet observar l'accés a l'ensenyament postobligatori per comarques. Pot observar-se com el volum d'oferta educativa condiona les taxes d'escolarització. En efecte, les comarques amb capital de província escolaritzen joves per damunt de la mitjana catalana, tant en l'ensenyament acadèmic (batxillerat) com en la formació professional (CFGM i CFGS). Altres tendències territorials de l'escolarització postobligatòria són més difícils d'interpretar, en tractar-se de comarques amb pocs efectius (sobretot algunes comarques rurals) o per l'existència d'empadronaments atípics² (que poden explicar, amb tota probabilitat, que comarques com l'Alt Urgell presentin taxes tan elevades d'escolarització postobligatòria). En algunes

1. Vegeu la definició de l'índex de normalització en la nota de la taula 3.

2. Tal i com s'ha comentat anteriorment, els empadronaments atípics consisteixen en els casos de persones empadronades en municipis en els quals no resideixen habitualment (com a conseqüència del pas de segones residències a residències principals).

Taula 3.

Indicadors sobre l'accés a l'educació secundària postobligatòria, per sexe i nacionalitat, a Catalunya (curs 2003-2004)

Cicle educatiu	Indicador	Valor
Batxillerat	Taxa bruta d'escolarització (16-18 anys)	39,1
	Percentatge d'alumnat estranger	3,4
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)	0,3
	Percentatge d'alumnat femení	54,7
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat femení)	1,1
CFGM	Taxa bruta d'escolarització (16-18 anys)	11,1
	Percentatge d'alumnat estranger	4,3
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)	0,4
	Percentatge d'alumnat femení	38,8
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat femení)	0,8
CFGS	Taxa bruta d'escolarització (18-19 anys)	5,6
	Percentatge d'alumnat estranger	3,7
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)	0,4
	Percentatge d'alumnat femení	47,2
	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat femení)	1,0

Nota: L'Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (segons cicle educatiu) correspon a la ràtio entre la presència d'alumnat de nacionalitat estrangera o de sexe femení sobre el total i la presència de joves de nacionalitat estrangera o de sexe femení al territori de referència. La normalització correspon al valor 1 (amb valors possibles compresos entre 0 i infinit).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (curs 2003-2004) i del padró de població 2004.

comarques de l'interior, però, crida l'atenció l'escassa escolarització postobligatòria, tant en l'ensenyament acadèmic com professional (Baix Penedès, Garraf, Conca de Barberà, Priorat).

Els mapes 1 i 2 permeten realitzar algunes interpretacions interessants sobre la presència relativa i la normalització de l'accés de l'alumnat estranger a batxillerat per comarques. Més enllà de constatar que l'ensenyament postobligatori és un nivell d'estudis

Taula 4.

Taxa neta d'escolarització per cicle d'educació secundària postobligatòria, per comarques (2004)

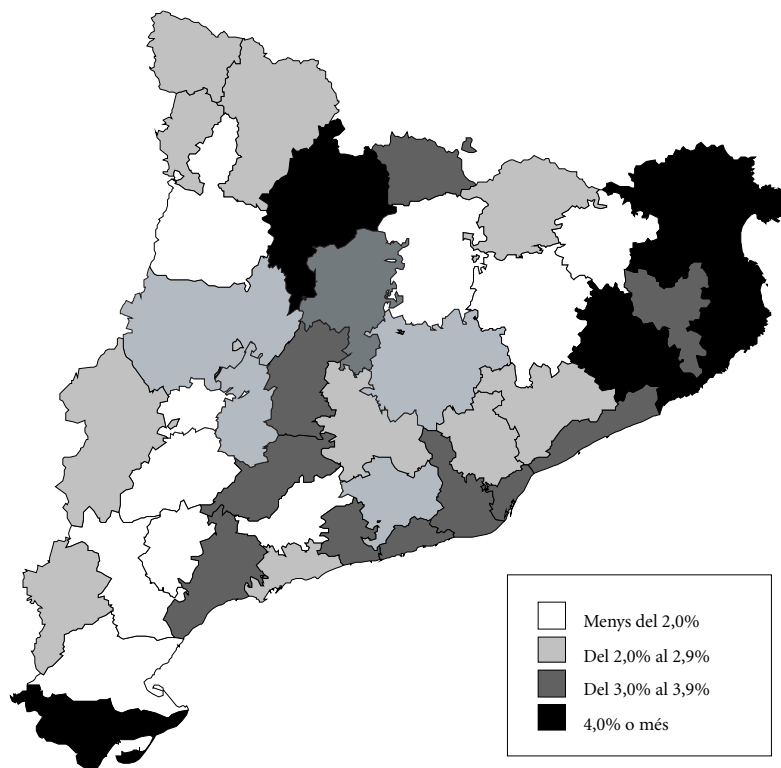
Àmbit territorial	Batxillerat	CFGM	CFGS
Total	39,1	11,1	5,6
Alt Camp	32,4	8,8	1,7
Alt Empordà	29,7	7,9	0,9
Alt Penedès	34,4	6,5	1,9
Alt Urgell	46	24,5	3,6
Alta Ribagorça	35,4	18,8	6,6
Anoia	38,7	9,9	4,9
Bages	36,5	14,6	5,5
Baix Camp	36	10	3,6
Baix Ebre	37,3	15,6	5,8
Baix Empordà	30,1	11,1	2,5
Baix Llobregat	31,4	10,2	3
Baix Penedès	27,9	8,4	0,6
Barcelonès	48	12	9
Berguedà	38,3	6,6	1,6
Cerdanya	22,5	1,9	0
Conca de Barberà	25,8	8,4	0
Garraf	33,5	9	1,7
Garrigues	21,3	11,2	0
Garrotxa	34,7	13,9	3,6
Gironès	47,4	15,9	7,7
Maresme	35,9	6,9	3,7
Montsià	33,4	13	2,9
Noguera	37,6	8,9	1,7
Osona	39,8	9,9	3,8
Pallars Jussà	40	14,4	0
Pallars Sobirà	31,4	13,8	9,2
Pla d'Urgell	27,6	13,7	4,5
Pla de l'Estany	39,8	14,1	7,5
Priorat	26,2	3,1	1,2
Ribera d'Ebre	29,5	9,3	1,6
Ripollès	27,4	9,5	3
Segarra	31,5	6,4	3,1
Segrià	49,8	16,5	12,2
Selva	29,9	6,9	2,4
Solsonès	40,5	16,3	8,6
Tarragonès	39,3	19,5	9
Terra Alta	27,6	15,9	0
Urgell	37,4	6	5
Vall d'Aran	28,2	16	1,2
Vallès Occidental	36,4	9,6	3,9
Vallès Oriental	34,5	11,6	3,9

Nota: Les taxes d'escolarització per a batxillerat i CFGM estan construïdes sobre l'edat teòrica de 16 a 18 anys. La taxa d'escolarització per als CFGS, en canvi, pren com a referència l'edat de 18 a 19 anys.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (curs 2003-2004) i del padró de població 2004.

Mapa 1.

Percentatge d'alumnat estranger a batxillerat, per comarques (curs 2003-2004)

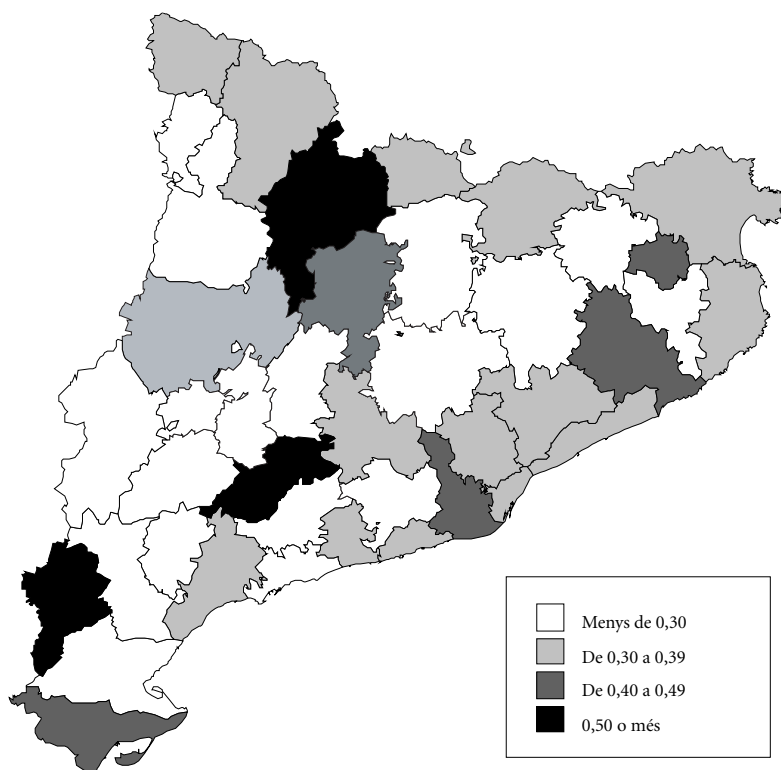
Comarques amb valors majors	
Alt Urgell	14,8
Baix Empordà	5,8
Selva	5,8
Alt Empordà	5,3
Montsià	5,1
Pla de l'Estany	4,0

Comarques amb valors menors	
Berguedà	1,5
Pallars Jussà	1,5
Pla d'Urgell	1,1
Alt Camp	0,9
Garrigues	0,8
Ribera d'Ebre	0,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (curs 2003-2004) i del padró de població 2004.

Mapa 2.

Índex de normalització en l'accés de l'alumnat estranger (16-18 anys) a batxillerat, per comarques (curs 2003-2004)

Comarques amb valors majors	
Alt Urgell	1,58
Conca de Barberà	0,62
Terra Alta	0,52
Selva	0,45
Baix Llobregat	0,42
Solsonès	0,41

Comarques amb valors menors	
Pallars Jussà	0,16
Osona	0,12
Pla d'Urgell	0,11
Alt Camp	0,11
Garrigues	0,11
Ribera d'Ebre	0,07

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (curs 2003-2004) i del padró de població 2004.

en què les desigualtats segons el lloc de naixement són especialment paleses, crida l'atenció el fet que la normalització de l'accés de l'alumnat estranger sigui més alta en aquelles comarques amb més presència de població estrangera. És a dir, una presència més prevalent de joves estrangers a la comarca sembla afavorir l'equitat en l'accés a l'ensenyament postobligatori. Aquest fet s'explica, entre altres motius, pel nivell més alt d'assentament de la població d'origen immigrat en les comarques en les quals el fet migratori és menys recent, per l'esforç relacionat amb el treball intercultural en l'àmbit educatiu que desenvolupen les comarques amb una presència més gran de població nouvinguda, etc.

La taula 5 ens permet analitzar els mateixos indicadors per als municipis més grans de 50.000 habitants (i els districtes de la ciutat de Barcelona), així com observar tendències similars a les descrites per a les comarques. En termes generals, municipis com Santa Coloma de Gramenet, Cornellà de Llobregat o Castelldefels, amb una elevada presència de població estrangera resident (i també d'alumnat estranger), tenen índexs de normalització més equitatius (encara que no es pot parlar pròpiament d'equitat, ja que els valors estan lluny d'1). En aquest sentit, però, també convé destacar l'escassa normalització en alguns municipis que tenen una elevada presència de joves estrangers residents, com ara Mataró, l'Hospitalet de Llobregat o Barcelona (especialment el districte de Ciutat Vella).

Finalment, la taula 6 proporciona una informació complementària sobre l'educació postobligatòria, com és la dels estocs amb aquest nivell de qualificació entre la població de 25 a 29 anys. Es tracta d'un grup d'edat jove que ens ha de permetre observar les perspectives de millora respecte als nivells de qualificació de la població adulta, i la capacitat del sistema per "produir" graduats amb aquest nivell educatiu. Així mateix, la taula permet observar les desigualtats en l'adquisició d'aquest nivell d'estudis en funció de les tres variables de creuament que ja hem utilitzat en altres apartats d'aquest informe: la condició socioeconòmica i el nivell d'estudis de la persona de referència a la llar, i la nacionalitat del subjecte.

Les diferències entre les classes treballadores i les classes mitjanes professionals són, un cop més, molt elevades en l'assoliment de l'ensenyament postobligatori (47,3%

Taula 5.

Indicadors sobre l'accés a l'educació secundària postobligatòria per nacionalitat, segons municipis grans (< 50.000 habitants) (curs 2003-2004)

Àmbit territorial	Batxillerat		CFGM		CFGs	
	Percentatge d'alumnat estranger	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)	Percentatge d'alumnat estranger	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)	Percentatge d'alumnat estranger	Índex de normalització en l'accés a l'educació secundària postobligatòria (alumnat estranger)
Badalona	3,3	0,41	2,8	0,32	2,6	0,32
Barcelona	3,8	0,31	4,3	0,44	5,4	0,44
1. Ciutat Vella	9,4	0,24	5,0	0,13	6,6	0,17
2. Eixample	3,6	0,29	4,9	0,38	6,0	0,47
3. Sants-Montjuïc	5,7	0,41	2,5	0,18	3,0	0,22
4. Les Corts	2,9	0,34	2,0	0,24	2,8	0,33
5. Sarrià - Sant Gervasi	2,1	0,24	2,0	0,23	2,9	0,32
6. Gràcia	1,6	0,15	7,1	0,67	3,5	0,33
7. Horta-Guinardó	4,7	0,56	3,6	0,44	11,2	1,35
8. Nou Barris	5,0	0,51	10,5	1,07	6,3	0,65
9. Sant Andreu	2,4	0,29	1,5	0,19	2,5	0,31
10. Sant Martí	5,2	0,53	5,4	0,55	6,6	0,68
Castelldefels	12,6	0,7	4,5	0,21	3,7	0,21
Cerdanyola del Vallès	2,0	0,38	2,4	0,36	1,9	0,36
Cornellà de Llobregat	5,4	0,47	6,0	0,27	3,1	0,27
Girona	3,4	0,28	6,5	0,23	2,7	0,23
Granollers	1,9	0,16	1,3	0,05	0,6	0,05
Hospitalet de Llobregat, l'	4,9	0,3	6,1	0,25	4,0	0,25
Lleida	1,9	0,25	3,6	0,23	1,7	0,23
Manresa	2,4	0,21	4,1	0,27	3,2	0,27
Mataró	2,7	0,24	5,9	0,08	0,9	0,08
Mollet del Vallès	3,2	0,34	4,5	0,16	1,5	0,16
Prat de Llobregat, el	3,2	0,5	3,1	0,62	3,9	0,62
Reus	2,7	0,27	2,2	0,17	1,7	0,17
Rubí	4,4	0,43	3,5	0,08	0,8	0,08
Sabadell	2,2	0,36	3,0	0,31	1,9	0,31
Sant Boi de Llobregat	2,4	0,37	2,9	0,3	1,9	0,3
Sant Cugat del Vallès	3,5	0,36	1,8	0,49	4,8	0,49
Santa Coloma de Gramenet	5,9	0,47	3,4	0,24	3,1	0,24
Tarragona	1,9	0,28	2,5	0,28	1,8	0,28
Terrassa	3,5	0,32	4,4	0,22	2,4	0,22
Viladecans	2,9	0,46	3,9	1,12	7,1	1,12
Vilanova i la Geltrú	3	0,31	3,6	0,48	4,7	0,48

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (curs 2003-2004) i del padró de població 2004.

i 85,4% respectivament). Pel que fa al nivell d'estudis, es produeix un salt abismal quan els pares han assolit l'ensenyament postobligatori o quan no l'han assolit (una mostra més de la importància de la reproducció intergeneracional de l'adquisició de capital educatiu). Finalment, la nacionalitat espanyola o estrangera és també un factor de desigualtat en l'accés a aquest nivell d'instrucció. Les possibilitats d'expansió de la població amb estudis postobligatoris passen ineludiblement per augmentar la presència dels grups socials que tenen més "espai per recórrer" en les trajectòries educatives; en el nostre cas, els fills de les classes treballadores, de pares amb un nivell d'estudis baix, de nacionalitat estrangera i, en general, els homes, que com es pot observar, assoleixen nivells educatius sensiblement inferiors als de les dones.

Taula 6.

Percentatge de població de 25 a 64 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més, per perfil socioeconòmic, a Catalunya (2001)

Perfil socioeconòmic	Total	Dones
Total	61,4	67,1
Condició socioeconòmica de la persona de referència de la llar	Total	Dona
Classe empresarial	68,0	72,6
Classes mitjanes patrimonials (petits empresaris i comerciants)	60,2	65,5
Classes mitjanes professionals superiors (directius i tècnics qualificats)	85,4	88,0
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	67,3	75,4
Classes treballadores	47,3	51,2
Nacionalitat	Total	Dones
Nacionalitat estrangera	46,1	52,5
Nacionalitat espanyola	62,8	68,4
Nivell educatiu de la persona de referència de la llar	Total	Dona
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	44,2	51,5
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	42,2	44,6
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	77,1	79,8
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	89,3	92,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Com han destacat alguns treballs recents, el nivell de qualificació de la població activa és una variable decisiva per entendre les trajectòries en ensenyament secundari postobligatori. En efecte, en les anàlisis multivariades per explicar les taxes d'escolarització en aquest nivell educatiu o les probabilitats que l'alumnat finalitzi amb èxit l'ESO, el nivell de qualificació de la població activa apareix com el factor amb més poder explicatiu, per sobre d'indicadors com la despesa pública en educació, l'atur juvenil o el PIB per càpita (Bonal *et al.*, 2005, p. 134 i s.). El pes dels factors intergeneracionals en la reproducció del capital educatiu dels territoris és un aspecte clau que cal tenir en compte no només per interpretar la distribució actual dels nivells de qualificació de la població, sinó les possibilitats a curt i mitjà termini de trencar les inèrcies cap a la reproducció de nivells baixos de qualificació. La comparació territorial a Espanya, exposada en la taula 7, ofereix una lectura nítida en aquest sentit. Catalunya se situa lleugerament per damunt de la mitjana espanyola en el nivell de qualificació de la població de 25 a 29 anys, notablement per sobre de comunitats autònomes com Extremadura, Andalusia, Balears, Canàries, Castella - La Manxa o Galícia, que reproduïxen els nivells baixos de qualificació de les generacions adultes, i sensiblement per sota de comunitats autònomes com el País Basc, Madrid o Navarra, on hi ha més d'un 70% dels joves de 25 a 29 anys que han assolit almenys l'educació secundària postobligatòria.

Aquesta dada és molt significativa, com ja hem senyalat, com a “nou” llinar per a la inclusió social i laboral. Les comunitats autònomes amb nivells baixos de qualificació han de poder desplegar polítiques que alterin la tendència a l'abandonament prematur dels estudis (per inèrcia familiar o per un mercat laboral que pot absorbir joves sense qualificació). L'observació de les desigualtats educatives en aquests nivells, per raó socioeconòmica o per nivell d'estudis, ens indica clarament en quins grups socials cal concentrar els esforços per aconseguir augmentar-ne l'escolarització.

Aquestes apreciacions prenen més força, encara, si analitzem el nivell instructiu de la població jove a Catalunya i a Espanya en comparació amb la de la resta de països europeus. Espanya (i Catalunya, que, com es veu en el gràfic 2, es troba en una situació equiparable) se situa a la cua dels països europeus quant a l'assoliment d'estudis postobligatoris de la seva població. Mentre que el 2004 la UE-25 mostra un percentatge del 76,4%, el percentatge és del 62,5% a l'Estat espanyol (amb tendència decreixent

Taula 7.

Percentatge de població de 25 a 29 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més, per comunitats autònomes (2001)

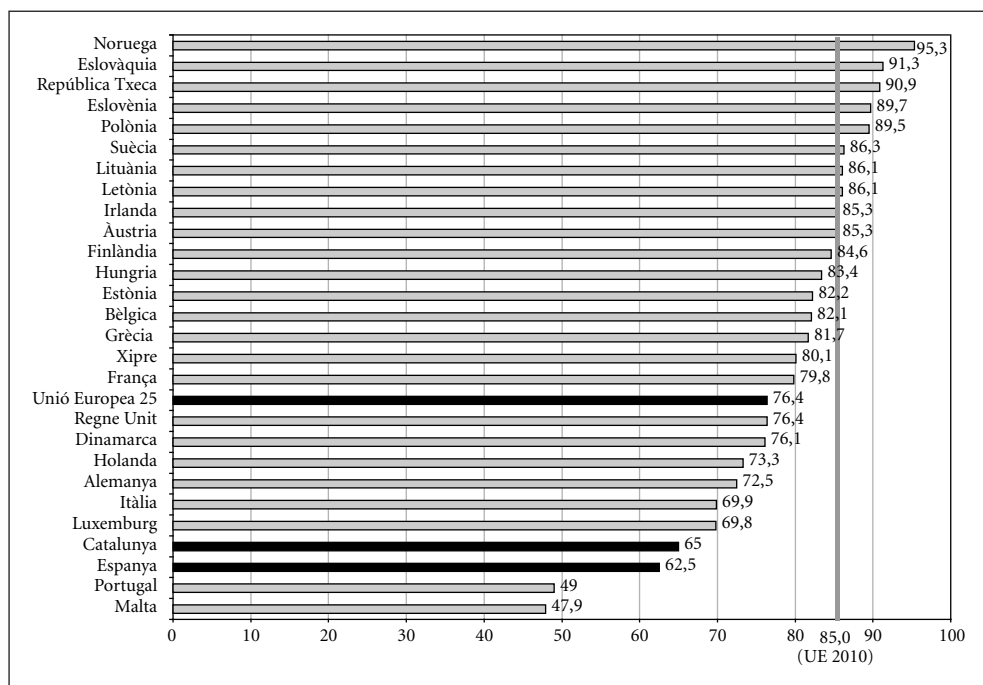
Comunitat autònoma	Total	Dones
Catalunya	61,4	67,1
Espanya	58,8	64,2
Andalusia	50,4	55,1
Aragó	67,1	72,6
Astúries	66,6	72,0
Balears	50,1	56,6
Canàries	50,2	55,7
Cantàbria	63,9	69,3
Castella i Lleó	65,2	71,7
Castella - La Manxa	48,2	54,3
Comunitat Valenciana	53,7	60,2
Extremadura	48,0	54,3
Galícia	59,5	65,6
Madrid	68,5	72,6
Múrcia	48,5	54,5
Navarra	68,8	75,0
País Basc	74,1	78,9
La Rioja	64,8	72,4
Ceuta	46,5	48,2
Melilla	48,4	48,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

en els darrers anys per l'impacte del fet migratori, especialment). Convé recordar que la Comissió Europea, en la seva estratègia educativa per a l'any 2010, estableix com a *benchmark* que el 85% de la població de 22 anys d'edat hagi completat estudis secundaris postobligatoris, i que Catalunya quedaria lluny d'aquest percentatge.

Gràfic 1.

Percentatge de població entre 20 i 24 anys amb estudis postobligatoris completats (2004)

Nota 1: Les dades d'Holanda, Luxemburg i Islàndia corresponen al 2003.

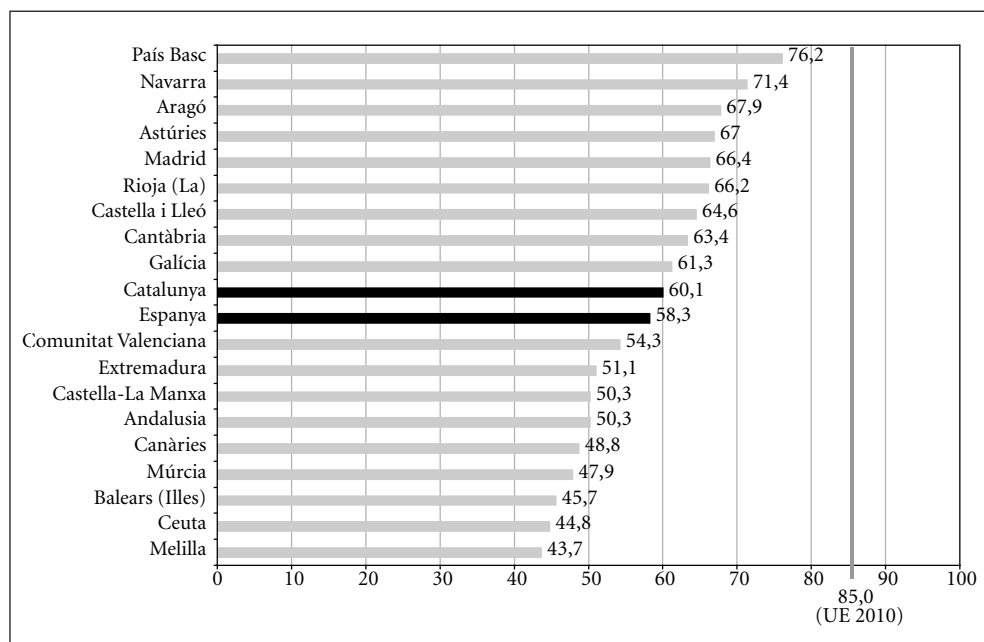
Nota 2: La dada de Catalunya per al 2004 és estimada (a partir del cens de població 2001 i EUROSTAT).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'EUROSTAT.

Finalment, el mapa 3 compara els estocs educatius per comarques a Catalunya. S'hi observa com el Barcelonès i les comarques pirinenques tenen percentatges de població amb estudis secundaris postobligatoris superiors al 60%. En canvi, les comarques de la costa tarragonina (especialment les Terres de l'Ebre) i de la costa gironina presenten percentatges inferiors al 50% (o lleugerament superiors). Aquestes tendències correlacionen força amb les dades analitzades prèviament sobre fracàs escolar (on s'observava com les comarques de costa i d'alta muntanya tenien taxes de no graduació superiors

Gràfic 2.

Percentatge de població entre 20 i 24 anys amb estudis postobligatoris completats (2001)

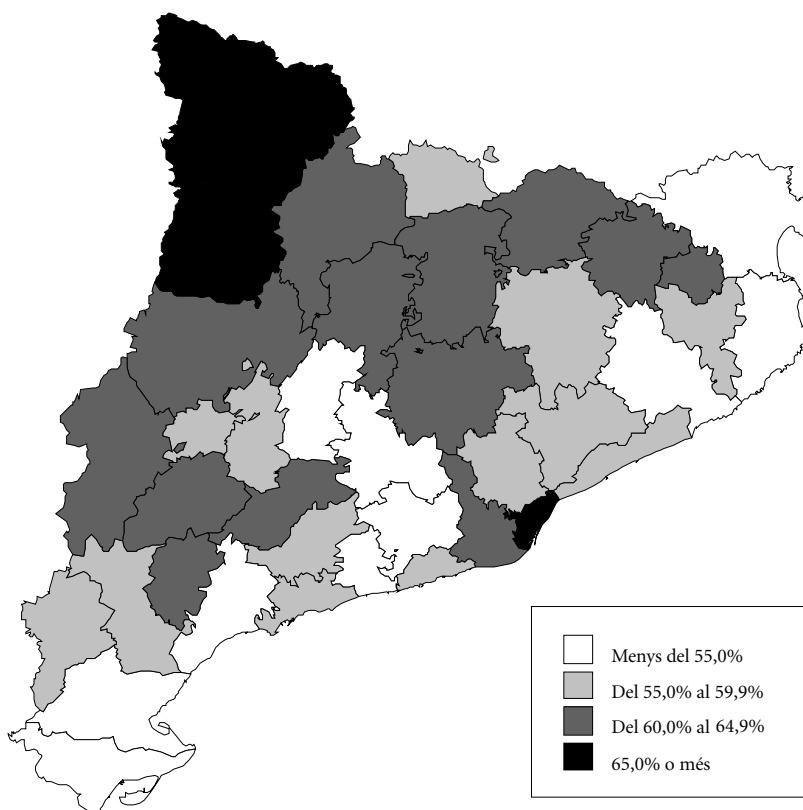

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

a les de la resta de comarques catalanes). Les característiques del teixit productiu i del mercat de treball (amb diferències relacionades amb les oportunitats d'ocupació poc o gens qualificada, per exemple, en sectors com el turístic) explicarien, en part, les diferències en els estocs. Per entendre el comportament de les comarques pirinenques (i per comprendre aquests bons resultats quant al nivell d'instrucció, malgrat ésser comarques amb elevades taxes de no graduació), en canvi, caldria senyalar un cop més la incidència dels empadronaments atípics (que en les dades de no graduació no apareixen).

Mapa 3.

Percentatge de població de 25 a 29 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més, per comarques (2001)

Comarques amb valors majors	
Pallars Sobirà	76,2
Pallars Jussà	75,3
Alta Ribagorça	70,8
Barcelonès	69,3
Vall d'Aran	65,2
Alt Urgell	64,9

Comarques amb valors menors	
Baix Ebre	52,3
Baix Penedès	50,7
Alt Empordà	49,6
Selva	49,0
Montsià	46,8
Baix Empordà	45,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X., RAMBLA, X., CALDERÓN, E., i PROS, N. (2005). *La descentralización educativa en España. Una mirada comparativa a los sistemas escolares de las Comunidades Autónomas*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer.

CALERO, J., i BONAL, X. (1999). *Política educativa y gasto público en educación. Aspectos teóricos y una aplicación al caso español*. Barcelona: Pomares-Corredor.

CALERO, J., i BONAL, X. (2003). "El finançament de l'educació a Catalunya", a NAVARRO, V. (ed.), *L'Estat de Benestar a Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

CAMBRA DE COMERÇ DE BARCELONA (2004) *El repte de l'educació no universitària a Catalunya: situació actual i propostes d'actuació*. Observatori de la Formació, Cambra de Comerç a de Barcelona [Consulta abril 2006] <http://www.cambrabcn.es/Catalan/Economia/documentos/mon225.pdf>

OLIVER, J. (2003). *Capital humà i productivitat a Catalunya*. Barcelona: Caixa de Catalunya.